

УДК 746.392.7.091

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-29>

Олена САМБОРСЬКА,
orcid.org/0000-0002-1460-8311

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету
(Хмельницький, Україна) len4uk19911991@gmail.com*

ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИШИТОГО РУШНИКА «ДЕРЕВО ЖИТТЯ» ЗА МОТИВАМИ САМЧИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ

У статті розкрито ідею та здійснено художньо-образне обґрунтування вишитого рушника «Дерево життя» за мотивами самчиківського розпису. Визначено особливості української народної вишивки. Зазначено, що під час дослідження зроблено спробу відтворити мотиви самчиківського розпису не на папері, а на полотні рушника, а виражальними засобами для цього послуговували шви української народної вишивки, зокрема, й ті, що поширені на території Подільського регіону. Розкрито значення рушників у житті людини. Акцентовано увагу на символах, зображених на вишитих рушниках. Аргументовано ідею розміщення мотивів самчиківського розпису саме на рушнику, адже без такого атрибуту не обходилась жодна важлива подія у житті людини. Задля досягнення мети дослідження було виготовлено вишитий рушник початковими та рушниковими швами, для якого було використано мотив самчиківського розпису «Дерево життя». Автором композиції самчиківського розпису є член Національної Спільки майстрів народного мистецтва України, талановитий майстер самчиківського розпису Віктор Раковський. Зазначено, що основним орнаментальним компонентом композиції для рушника є «Дерево», що займає увесь центральний простір кінців рушника. Проаналізовано значення мотивів «дерево життя», «вазон» у народному мистецтві, розкрито їх символіку. Встановлено, що мотиви «дерево життя» та «вазон» були найулюбленішими та найбільш розвинутими орнаментальними зображеннями не лише у вишивці, а й у самчиківському розписі. З'ясовано, що розробляючи такі мотиви народні майстри розпису уникають холодної симетрії, зберігаючи принцип відносної рівноваги зображення. Зауважено, що на вишитому в межах дослідження рушнику «Дерево життя» збережено асиметричність композиції, проте окремі елементи було трансформовано, укрупнено, враховуючи техніку виконання роботи – вишивка із застосуванням початкових та рушникових швів. Кольорову гаму композиції відтворено із невеликими відхиленнями у відтінках. Презентовано результат дослідження, виконаний в матеріалі – вишитий рушник «Дерево життя», за мотивами самчиківського розпису. Підсумовано, що ідея обраного художнього виробу засновується на традиціях української народної вишивки та самчиківського розпису.

Ключові слова: *рушник, вишивка, самчиківський розпис, художньо-образне обґрунтування, початкові та рушникові шви.*

Olena SAMBORSKA,
orcid.org/0000-0002-1460-8311

*PhD in Pedagogy,
Senior Lecturer at the Department of Technological and Professional Education and Decorative Arts
Khmelnitskyi National University
(Khmelnitskyi, Ukraine) len4uk19911991@gmail.com*

ARTISTIC AND FIGURATIVE SUBSTANTIATION OF THE EMBROIDERED TOWEL «TREE OF LIFE» MOTIVATED ON THE BASIS OF SAMCHIKIVSKY PAINTING

The article reveals the idea and artistic and figurative substantiation of the embroidered towel «Tree of Life» based on Samchykivsky painting. Peculiarities of Ukrainian folk embroidery are determined. It is noted that during the research an attempt was made to reproduce the motifs of Samchykivsky painting not on paper but on a towel, and the expressive means for this were seams of Ukrainian folk embroidery, in particular, those common in the Podillya region. The significance of such towels in human life is disclosed. Emphasis is made on the symbols depicted on the embroidered towels. The idea of placing the motives of Samchykivsky painting on a towel is argued, because no significant event in a person's life could do without such an attribute. In order to achieve the goal of the research, an embroidered towel was made with initial and towel seams, for which the motif of the Samchykivsky painting «Tree of Life» was used. The author of the composition of Samchykivsky painting is a member of the National Union of Folk Art Masters Of Ukraine, a talented master of Samchykivsky painting Victor Rakovsky. It is noted that the main ornamental component of the composition for the towel is «tree», which covers the entire central space of the ends of the towel. The significance of the motifs «tree

of life», «flowerpot» in folk art is analyzed, their symbolism is revealed. It has been established that the motifs «tree of life» and «flowerpot» were the most popular and most developed ornamental patterns not only in embroidery, but also in Samchykivsky painting. It was found that when developing such motifs, folk painters avoid cold symmetry, while maintaining the principle of relative balance of the image. It is noted that the asymmetry of the composition embroidered as part of the «Tree of Life» rifle is preserved, but some elements were transformed and enlarged, taking into account the technique of work - embroidery with the use of initial and towel seams. The color scheme of the composition is reproduced with slight deviations in shades. The result of the research set forth in the material is an embroidered towel «Tree of Life», based on Samchykivsky painting. It is concluded that the idea of the chosen artistic product is based on the traditions of Ukrainian folk embroidery and Samchykivsky painting.

Key words: towel, embroidery, Samchykivsky painting, artistic and figurative substantiation, initial and towel seams.

Постановка проблеми. Серед багатой мистецької спадщини вишивок усієї України своїм колоритом та орнаментикою, складною технікою виконання насамперед вирізняється подільська вишивка. Нею оздоблювали як одяг, так і різноманітні речі побутового вжитку, зокрема, й рушники.

Загалом, в українських вишитих рушниках відбилась культурна пам'ять нашої нації, оскільки їх орнаментальні мотиви містять прадавні магичні знаки, яким завжди надавалось важливе образно-символічне значення. З орнаментами вишитих рушників пов'язані образи добра, добробуту, краси, щастя, здоров'я, сили, захисту від усього злого і лихого у житті. Українські народні орнаментальні мотиви для вишивання розкривають складні питання світогляду, світосприйняття, світобачення, світорозуміння та світовідношення людини й навколишнього середовища.

Впродовж історичного й культурного розвитку Поділля у кожному його куточку склались свої локальні особливості, які проявлялись також і в орнаментальних мотивах і композиції, колористиці та техніках виконання вишивки, що дбайливо передавалися з покоління в покоління. Кожний район, навіть кожне село вирізнялось своєю рідністю узорів. Тому вишивкою вважають не лише художнє оформлення речей, а й своєрідне світобачення, відтворене специфічними художніми засобами, дослідження якого є цікавим, необхідним, безкінечним й надзвичайно актуальним процесом.

Проте не лише вишивка, а й декоративний розпис містять в собі закодований у знаках-символах світогляд народу. Протягом століть в Україні формувалися регіональні особливості декоративного розпису із своєрідною образною стилістикою. Розписи, зокрема, самчиківський розпис, широко використовували для орнаменталізації житла, керамічних і дерев'яних виробів, у текстильній та порцеляново-фаянсовій промисловості, поліграфії.

Аналіз досліджень. Встановлено, що вишивку Подільського регіону досліджували такі відомі науковці як А. Прусевич, А. Зарембський, В. Гагенмейстер. Мистецтвознавиця Р. Захарчук-Чугай у книзі «Українська народна вишивка (західні

області України)» подала змістовну інформацію про подільську народну вишивку. Книги дослідників О. Гасюк і М. Степан «Художнє вишивання», «Українська вишивка: Альбом» мистецтвознавиці Т. Кари-Васильєвої та «Українська вишивка» авторства Т. Кари-Васильєвої й А. Чорноморець також розкривають особливості вишивки Подільського регіону. Характерні для Поділля узорі детально проаналізувала Дослідниця Л. Булгакова-Ситник у власній монографії «Подільська народна вишивка» презентувала результати детального аналізу орнаментальних зображень, притаманних вишивкам Поділля. Відомі на Поділлі техніки вишивання, характерні особливості подільської колористики й орнаментики описала дослідниця Г. Медведчук.

Український народний декоративний розпис досліджувався науковцями, серед яких М. Селівачов («Лексикон української орнаментики»), М. Кириченко («Український народний декоративний розпис»), Р. Захарчук-Чугай, Є. Антонович («Українське народне декоративне мистецтво»). На сьогоднішній час у науковій літературі можна зустріти обмаль праць, присвячених теоретичним дослідженням самчиківського розпису як одного із різновидів декоративного розпису, адже це явище більш локальне та знаходиться у стані відродження. Відомими майстрами самчиківського розпису є О. Пажимський, Г. Раковський, В. Раковський, С. Касьянов, В. Радочина, Я. Влащенко-Бернацька, О. Машевська, О. Полупан, Н. Луценко, А. Пан та інші.

Результати аналізу літературних джерел мистецького спрямування засвідчують потребу оновлення поглядів на традиційні види українського народного мистецтва. Зокрема, вчасними й актуальними для українського мистецтвознавства є дослідження давніх технік української народної вишивки та сучасних мотивів самчиківського розпису, результатом якого є їх збереження та відтворення у новому форматі.

Мета статті – розкрити ідею та здійснити художньо-образне обґрунтування вишитого рушника «Дерево життя» за мотивами самчиківського розпису.

Виклад основного матеріалу. Традиційна вишивка займає одне з найважливіших місць у збереженні та трансмісії етнокультурної спадщини української нації. Українська народна вишивка як етнокультурне явище, виражає генетичну пам'ять та першовитоки народу, вона сприяє самоусвідомленню етнофору, своїй ідентичності (Булгакова, 2000).

Відомо, що українська народна вишивка налічує більше 200 видів швів, які базуються на більше 20 техніках виконання, незліченну кількість орнаментів, мотивів, композицій, різнобарвну кольорову гамму. Як пише мистецтвознавиця, фольклористка та етнологія Т. Кара-Васильєва, «Українська жінка вміє серцем відчувати навколишню красу і відтворювати це в узорах вишивки, ткацтва, килимарства, звичайне полотно перетворювати на витвір високого естетичного значення» (Кара-Васильєва, 1994). Кожна майстриня-вишивальниця намагалась зробити свій виріб кращим, імпровізувала – так відшліфовувалась майстерність та професіоналізм. Але будь-яка застосована новинка перебувала в рамках традиції декоративно-прикладного мистецтва народу: від матеріалів та обладнання до композицій, візерунків, орнаментів та кольорової гами (Сабол, 2013).

У нашому дослідженні було застосовано імпровізацію, адже реалізовано спробу відтворити мотиви самчиківського розпису не на папері, а на полотні рушника, а виражальними засобами для цього послуговували шви української народної вишивки, зокрема, й ті, що поширені на території Подільського регіону.

Основою для втілення творчого задуму послуговував саме рушник, адже вишивкою здавна оздоблювали не тільки одяг, а й рушники, фіранки, скатертину, хустки. Особливу увагу надавали рушникам – старовинним оберегам дому, родини. В Україні рушник – обов'язковий атрибут багатьох обрядів і ритуалів, пов'язаних з народженням, заручинами, похованням тощо (Соколовська, 2008: 114). Рушниками прикрашали образи, оселю, рушник оберігав у дорозі, воєнному поході, на рушникові з хлібом-сіллю зустрічали гостей, рушником перев'язували старостів, на рушник ставало молоде подружжя, з рушником приходили до породіллі вшанувати появу нової людини на світ, проводжали в останню путь, рушником накривали хліб на столі.

Крім обрядового значення, рушники мали і чисто практичне застосування. Відповідно до функцій, які вони виконували, рушники мали свої назви. Наприклад, для втирання обличчя і рук – утирач, посуду і стола – стирок, для прикрашення образів – покутник, для шлюбних церемо-

ній – весільний, для похорон – поховальний, для пов'язування сватів – плечовий тощо (Українська вишивка та вишивані рушники як частина української культури, 2022).

Рушники були своєрідною посвятою початку справи чи її закінчення, так, при зведенні хати рушниками застелялися підвалини, хлібом-сіллю на рушнику освячувався початок жнив, на рушниках опускалась домовина з небіжчиком, рушниками скріплювали купівлю-продаж тощо (Українська вишивка та вишивані рушники як частина української культури, 2022).

Особливе значення надавалося символам, зображеним на рушникові. Саме завдяки символічним зображенням можна розпізнати призначення того чи іншого рушника. Кольори та орнаменти рушників характерні регіональним особливостям, за якими розрізняють «подільські», «поліські», «київські», «гуцульські», «галицькі», «буковинські» (Соколовська, 2008: 114).

У давні часи вишивка носила оберегове значення, адже захищала родину та окремих людей від недобрих проявів природи і недоброзичливців, в узорі закладались символи, які налаштовували на процвітання, урожай, багатство, щастя тощо. Тобто вишивка мала, в першу чергу, сакральне значення. Вишивання часто мало магічну силу. Раніше вишивались майже всі предмети одягу: сорочки, корсетки, свитки, кожухи, спідниці, кептарі, хустини, очіпки, лучки, намітки, а також рушники, скатертини тощо (Сабол, 2013). З огляду на це, аргументовано ідею розміщення мотивів самчиківського розпису саме на рушнику, адже без такого атрибуту не обходилась жодна важлива подія у житті людини.

В традиційних орнаментах української вишивки спостерігаються фантазії як окремого майстра, так і колективу, бо народна творчість відшліфовувала ідеї та надбання багатьох попередніх виконавців художнього вишивання. Вишивка повноправно може виступати як скарбниця колективного генія (Сабол, 2013). Дотримуючись традицій української вишивки, зроблено спробу розмістити орнаментальну композицію, притаманну самчиківському розпису, на рушнику, а замість пензля та фарб використати голку та нитки.

Основним орнаментальним компонентом композиції для рушника є «Дерево», що займає увесь центральний простір кінців рушника. Це так зване «Дерево життя», «Світове дерево», «Святе дерево», «Дерево Роду», «Квітка», «Вазон», «Древо».

В Україні образ «Дерева життя» має чітке виражене фольклорне походження. Світове Дерево, Дерево Роду, Древо, Квітка, Вазон – все це наукові

та народні назви центрального символу у самчиківському розписі та українській вишивці, особливо рушниках. Древо символізує собою загалом Космос з усіма його проявами. Сягаючи своїм коренем неосяжних глибин витоків, воно розвивається в могутній прямий стовбур (вісь Всесвіту) з кроною, спрямованою вгору. Древо являє собою безсмертя, нескінченність Життя, його розмаїття. Воно стоїть понад часом (об'єднуючи минуле, сучасне і майбутнє) та простором (будучи центром Світу, включаючи всі плани Буття). Умовно Древо можна поділити на три частини – коріння, стовбур і крону, які співвідносяться з трьома світами: долинним (підземним), земним та горішнім (небо). У той же час на цьому образі відображено дуальність, полярність Світу – поєднання Духа і Матерії. Матерія являє собою коріння, стовбур, гілки (статична форма), як скелет дерева взимку. А Дух – це молоді гілки з листям, квіти, плоди, бруньки (динамічна субстанція), – дерево весною та влітку.

Багато дослідників мають власні погляди на трактування «Світового дерева», засновані на ґрунтовних дослідженнях орнаментальних мотивів. Науковець М. Селівачов у мотиві дерева життя вбачає людей Всесвіту з його кількома рівнями. А на галузках цих дерев, як зазначає М. Селівачов, присутні птахи-віщуни незнаного, що єднують видимі й невидимі світи. Він стверджує, що дерево життя пов'язується з жіночим сакральним зображенням, яке в міфології багатьох етносів уособлює прародительку богів і народів, ласкаву покровительку і захисницю всього суцього (Селівачов, 1996).

Дослідник І. Гончар, описуючи цей мотив, зазначає, що це – образні стилізовані казкові квіти у вигляді вазончика – дерева життя, на якому можна розпізнати рослинність України, оспівану та щедро опоетизовану в усній народній творчості. Тут можна побачити соняшник і калину, кетяги винограду та рожу, тюльпан і гвоздику, барвінок і дубові листочки, жолуді і суниці, вишні й вербове листя (Гончар, 1988).

Мистецтвознавиця Р. Захарчук-Чугай, аналізуючи мотив дерева життя, виділяє його варіанти (Захарчук-Чугай, 1988):

- звеличений узор, що заповнює майже всю площину кінців рушника;
- невеликий центр, обрамлений широкою каймою, а якій зображено ламану хвилясту лінію з укрупненими листоподібними мотивами.

Авторка відзначила, що зображаючи дерево життя в різноманітному трактуванні, майстрині вишивки зуміли відобразити в ньому своє розу-

міння зростання дерева з міцної основи землі, виділити сильний стовбур і пишну крону, що сягає піднебесся. Вона відзначила також, що різновидність композиції дерева життя на рушниках створюють казкові птахи, які оберігають його. Вони переважно розміщені обабіч центрального стовбура над кроною дерев. Їм видно все земне і відкриті небесні простори. В усіх композиціях птахи трактовані узагальнено, так що важко відгадати їхні реальні форми (Захарчук-Чугай, 1988).

Мотиви «дерево життя» та «вазон» були найулюбленішими та найбільш розвинутими орнаментальними зображеннями й у самчиківському розписі (Кириченко, 2006). Варто зауважити, що розробляючи мотив дерева, вазона народні майстри розпису уникають холодної симетрії, зберігаючи принцип відносної рівноваги зображення.

Підбираючи ескіз для вишивання декоративного рушника, в якості критерія було покладено канони самчиківського розпису та української народної вишивки. У якості основного мотиву було використано фрагмент творчої роботи (див. рисунок 1), автором якої є член Національної Співки майстрів народного мистецтва України, директор Самчиківської дитячої художньої школи, талановитий майстер самчиківського розпису Віктор Раковський.

Задля досягнення мети дослідження було виготовлено вишитий рушник, для якого було використано мотив самчиківського розпису «Дерево життя» (див. рисунок 2).

Рис. 1. Самчиківський розпис, автор Віктор Раковський

Рис. 2. Фото вишитого рушника «Дерево життя» за мотивами самчиківського розпису (вишивку виконала Самборська О. В.)

У вишитому рушнику «Дерево життя» збережено асиметричність композиції, проте окремі елементи було трансформовано, укрупнено, враховуючи техніку виконання роботи – вишивка із застосуванням початкових та рушникових швів. Кольорову гаму композиції відтворено із невеликими відхиленнями у відтінках.

На вибір кольорової гами виконаного художнього виробу мали вплив традиційні кольори, що використовувались у народній вишивці та самчиківському розписі. В Україні існує багатоколірна, двоколірна, одноколірна вишивка. Основними ж кольорами у самчиківському розписі завжди були жовтий, зелений, синій, фіолетовий, коричневий, а також чорний, який особливо вживаний для розділення кольорів, а також їх підсилення та експресії на малюнку, червоний найбільше використовується в орнаментиці, як основний (Походження самчиківського розпису, 2020). Білий часто виступає фоновим кольором у самчиківському розписі, та й рушники здавна вишивали на білому полотні. Тому у нашому художньому виробі збережено білий як фоновий колір та багатоколірність (білий, жовтий, зелений, червоний, синій, коричневий, чорний та відтінки цих кольорів) для заповнення елементів, притаманну як вишивці, так і самчиківському розписі. Контури елементів виконано чорним кольором, адже таким чином він підсилює всі інші кольори, роблячи їх більш виразними.

Зокрема, варто розкрити семантичне значення кожного основного кольору, що міститься у вико-

наному художньому виробі – вишитому рушникові «Дерево життя», адже це є складовою художньо-образного обґрунтування роботи.

Білий – це колір сили, оскільки містить усі кольори. Він випромінює силу, енергію, саме тому в білому одязі людина швидко відпочиває, відновлює сили (Кардаш, 2014). Ємний білий колір є основним кольором, використовуваним для вишивки в якості фону і нижніх візерунків. Цей колір символізує енергію, силу, життя, духовну і фізичну чистоту. Білий колір – символ Бога-Отця. Білий колір вважається оберегом, що захищає людину від поганих людей і тяжких думок. Білий одяг, рушники та постільну білизну не пропускають до людини хвороби, нещастя, дозволяючи спокійно відпочити і набратися сил. Якщо йти в людне місце, то добре одягати білий одяг, оскільки він активно захищає.

Жовтий, а також золотий, займають в українській вишивці особливе місце. Вважається, що ці кольори символізують Сонце, небесний вогонь, сяйво Божественної мудрості, а також багатство. В українській традиційній вишивці не прийнято створювати орнаменти, виконані повністю з жовтих або золотистих ниток. Ці кольори чудово виглядають і доповнюють інші у багатобарвних орнаментах. Нерідко можна зустріти вишивки з орнаментами, що містять поєднання ниток червоного, жовтого і чорного кольорів, в регіонах Правобережної України – на Поділлі, в Черкаській та Київській області. Поділля використовує жовтий колір ниток і для вишивання біло-жовтих орнаментів. Люди заможні могли купувати чи вишивати ошатний одяг, прикрашений візерунками з використанням золотистих ниток (Символічність кольору в українській вишивці, 2021).

Зелений колір утворюється через поєднання синього та жовтого кольорів. Це поєднання закладає й значення кольору: це природа, царство рослин, що існує на межі неба – жовтий сонячний колір, та води – синій колір. Активний збуджувальний жовтий та заспокійливий гармонійний синій нейтралізують одне одного та доповнюють, разом переплітаються у зелений. Наступаюча дія жовтого та відступаючий рух синього залишають зелений на місці, в статичності, це пасивний колір. Він утримує у собі задоволення, спокій, витримку. Це не колір руху та динаміки, це колір потенційної енергії, акумульованої, але не діючої, він вказує на внутрішній потенціал, але не дає йому виходу назовні (Символічність кольору в українській вишивці, 2021). Зелений вважають кольором пробудження, життя, молодості, зростання й сили.

Червоний вважається найбільш емоційно насиченим кольором. Червоний привертає до себе

увагу. Чистий червоний колір – це колір тривоги і збудження, проте його відтінки діють заспокійливо. Червоний колір з одного боку символізує радість, красу, любов і повноту життя, а з іншого – ворожнечу, помсту, війну. Червоний колір, так як і білий, є сильним, порівняно з іншими кольорами найбільш активний. Він випромінює енергію, тому часто використовується у весільних рушниках. Його захисна функція є просто неперевершеною (Кардаш, 2014). Він зустрічається частіше і в більшій кількості, ніж інші кольори. Основною причиною цієї переваги є його ошатність, яскравість, виразність. Червоний колір – символ чоловічого начала в природі. Він висловлює стихію Вогню – такий же яскравий, гарячий, зігріваючий. Нерідко червоний колір в орнаменті являв собою кров, яку проливали хоробрі українські воїни в битвах за свій народ (Символічність кольору в українській вишивці, 2021). Домінує червоний колір й на більшості весільних рушників, так як є символом любові, радості, безперервності роду та кровної спорідненості.

Українська вишивка з використанням червоного та синього кольорів символізує єдність і сполучуваність протилежних стихій – Вогню і Води, які представляють активне, гаряче чоловіче і пасивне, холодне жіноче природний початок. Синій колір доповнює червоний орнамент, виступаючи як символ жіночого начала, пов'язаного зі стихією Води. Українські вишивальниці найчастіше використовували синій колір для створення орнаментів на рушниках, іноді повністю синьою ниткою, але частіше все-таки поєднували з червоним кольором. Таке поєднання характерно, в основному, Правобережним регіонам України, особливо часто воно зустрічається на Поділлі (Символічність кольору в українській вишивці, 2021). Вважається, що поєднання в орнаменті синього та червоного кольорів з'явилося у народній вишивці значно раніше, аніж поєднання червоного з чорним.

Блакитний колір у вишивці – це колір творчості та індивідуальності, благополуччя та стабільності, втілення духу Істини. Це колір прохолоди і деякої пасивності (Символічність кольору в українській вишивці, 2021). Подібний ефект пояснюється асоціаціями з холодною водою і льодом.

Інший колір, який присутній у художній роботі – це коричневий. Люди сприймають його як колір землі, кори дерев – тобто колір природи. Це колір впевненості та непохитності, стабільності та згуртованості, надійності, зручності та

стійкості. Коричневий – це колір людей зрілого віку і зрілих рішень. Людина, що знаходиться під впливом коричневого кольору, надзвичайно наполеглива, не схильна багато хвилюватися і вважає, що життя складніше, ніж здається на перший погляд (Символічність кольору в українській вишивці, 2021). Колір діє як експансивний імпульс, якому бракує життєвої енергії червоного кольору та створює спокійний настрій.

Чорний колір, як антипод білого, навпаки – вбирає в себе енергію, інформацію. Старші люди, які є хранителями мудрості, носили чорноколірні вишивки, тобто утримували в собі інформацію. У більшості регіонів України весільні сорочки вишивали низинковим орнаментом лише чорного кольору. Чорний – це також колір землі, багатства, колір урочистості. Це дещо змінює усвідомлення у сучасників асоціацію цього кольору з трауром і смутком (Кардаш, 2014). Чорний також вважається кольором осягнення та універсальним кольором елегантності.

З метою надання більшої виразності та декоративності композиції вишитого рушника «Дерево життя» за мотивами самчиківського розпису для оздоблення використано такий декоративний елемент як торочки.

Висновки. Таким чином, встановлено, що ідею та художньо-образне рішення композиції вишитого декоративного рушника «Дерево життя» засновано на традиціях української народної культури, що включає і духовні, і матеріальні аспекти, а саме сакрального змісту самчиківського декоративного розпису та давніх традицій вишивання початковими та рушниковими швами, які виникли давно на теренах подільського краю і мають розвиток в сучасному декоративному мистецтві. Практичний аспект дослідження включає в себе виготовлення вишитого рушника «Дерево життя» в матеріалі, що підтверджує можливість синтезу двох видів декоративного мистецтва – вишивки та самчиківського розпису. Результати проведеного дослідження будуть використані в процесі фахової підготовки майбутніх художників (бакалаврів) декоративного мистецтва у Хмельницькому національному університеті.

Стаття не вичерпує усіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективним напрямом подальшого дослідження є розроблення авторських композицій за канонами самчиківського розпису, їх обґрунтування та втілення в матеріалі за допомогою опанування нових технік української народної вишивки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булгакова Л. П. Етнокультурна характеристика народної вишивки Поділля (кінець XIX – 30-і роки XX ст.) : автореф. дис. ... канд. істор. наук : 07.00.05. Київ, 2000. 20 с.
2. Кара-Васильєва Т. В. Українська сорочка Томоріс. Київ, 1994. 232 с.
3. Сабол Д. М. Психологічний феномен української народної вишивки. *Психологічні науки: проблеми і здобутки*. 2013. Вип. 4. С. 172–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pnpz_2013_4_16 (дата звернення: 25.03.2022).
4. Соколовська К. Традиційні художні символи вишивки і пісенного фольклору. *Персонал*. 2008. № 1. С. 114–118.
5. Українська вишивка та вишивані рушники як частина української культури. *Освіта.ua*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11391/> (дата звернення: 21.04.2022).
6. Селівачов М. Р. Українська народна орнаментика XIX–XX ст. (Іконографія, номінація, стилістика, типологія) : автореф. дис. ... д-ра мистецтвознав.: 17.00.06. Київ, 1996. 45 с.
7. Гончар І. М. Доля на рушникові. *Україна*. 1988. № 21. С. 24–28.
8. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка. Західні області УРСР. Київ : Nauk. dumka, 1988. 190 с.
9. Кириченко М. А. Український народний декоративний розпис : навч. посіб. Київ: «Знання-Прес», 2006. 228 с.
10. Походження самчиківського розпису, його сучасний стан та символіка. *Науковий блог: Національний університет «Острозька академія»*. URL: <https://cutt.ly/cH5GGse> (дата звернення: 19.03.2020).
11. Кардаш Н. В. Використання семантики української вишивки у декоруванні сучасного одягу. *Наукові записки [Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова]. Серія: Педагогічні та історичні науки*. 2014. Вип. СХХІІ (122). С. 54–65.
12. Символічність кольору в українській вишивці. *Етнохата*. URL: <https://cutt.ly/YH5HrMC> (дата звернення: 12.07.2021).

REFERENCES

1. Bulhakova L. P. Etnokulturna kharakterystyka narodnoi vyshyvky Podillia (kinets XIX – 30-i roky XX st.) [Ethnocultural characteristics of folk embroidery of Podillya (end of XIX - 30s of XX century)]: avtoref. dys. ... kand. istor. nauk : 07.00.05. Kyiv, 2000. 20 p. [in Ukrainian].
2. Kara-Vasyliieva T. V. Ukrainska sorochka Tomoris [Ukrainian shirt Tomoris]. Kyiv, 1994. 232 p. [in Ukrainian].
3. Sabol D. M. Psykholohichni fenomen ukrainskoi narodnoi vyshyvky [Psychological phenomenon of Ukrainian folk embroidery]. *Psykholohichni nauky: problemy i zdobutky*. 2013. Vyp. 4. pp. 172–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pnpz_2013_4_16 (data zvernennia: 25.03.2022) [in Ukrainian].
4. Sokolovska K. Tradytiini khudozhni symvoly vyshyvky i pisennoho folkloru [Traditional artistic symbols of embroidery and song folklore]. *Personal*. 2008. №1. pp. 114–118 [in Ukrainian].
5. Ukrainska vyshyvka ta vyshyvani rushnyky yak chastyna ukrainskoi kultury [Ukrainian embroidery and embroidered towels as part of Ukrainian culture]. *Osvita.ua*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11391/> (data zvernennia: 21.04.2022) [in Ukrainian].
6. Selivachov M. R. Ukrainska narodna ornamentiika XIX–XX st. (Ikonohrafiia, nominatsiia, stylistyka, typolohiia) [Ukrainian folk ornaments of the XIX-XX centuries. (Iconography, nomination, stylistics, typology)]: avtoref. dys. ... d-ra mystetstvoznnav.: 17.00.06. Kyiv. 1996. 45 p. [in Ukrainian].
7. Honchar I. M. Dolia na rushnykovi [Fate on a towel]. *Ukraina*. 1988. № 21. pp. 24–28.
8. Zakharchuk-Chuhai R. V. Ukrainska narodna vyshyvka. Zakhidni oblasti URSR [Ukrainian folk embroidery. Western regions of the USSR]. Kyiv : Nauk. dumka, 1988. 190 p/ [in Ukrainian].
9. Kyrychenko M. A. Ukrainskyi narodnyi dekoratyvnyi rozpys [Ukrainian folk decorative painting]: navch. posib. Kyiv: «Znannia-Pris», 2006. 228 p. [in Ukrainian].
10. Pokhodzhennia samchikovskoho rozpysu, yoho suchasnyi stan ta symbolika [The origin of Samchyk's painting, its current state and symbolism]. *Naukovyi bloh: Natsionalnyi universytet «Ostrozka akademiia»*. URL: <https://cutt.ly/cH5GGse> (data zvernennia: 19.03.2020) [in Ukrainian].
11. Kardash N. V. Vykorystannia semantyky ukrainskoi vyshyvky u dekoruvanni suchasnoho odiahu [The use of semantics of Ukrainian embroidery in the decoration of modern clothing]. *Naukovi zapysky [Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova]. Serii: Pedahohichni ta istorychni nauky*. 2014. Vyp. СХХІІ (122). P. 54–65 [in Ukrainian].
12. Symvolichnist koloru v ukrainskii vyshyvtsi [Symbolism of color in Ukrainian embroidery]. *Etnokhata*. URL: <https://cutt.ly/YH5HrMC> (data zvernennia: 12.07.2021) [in Ukrainian].